

קרח - "ויקם משה": אהבת כל יהודי, בכל מצב

השיחה: לקוטי שיחות חלק כ"ח, שיחה א' לפרשת קרח • siha.beiyoune@loubavitch.fr

מקור 2 - האם הקב"ה ציווה למשה ללכת אל דתן ואבירים?

המפרשים מסבירים, שרש"י בא כאן כדי לענות על שאילה זו: מדוע הלך משה אל דתן ואבירים? והרי שליחותו של הקב"ה לא היתה לדבר אל דתן ואבירים, אלא לדבר אל כל העדה!... ועל כך מבאר רש"י, שההליכה אל דתן ואבירים הייתה אכן למטרה אחרת - לא כדי להרחיק את בני ישראל, אלא כדי להשפיע עליהם (דתן ואבירים) כדי שיחזרו בתשובה.³

ויש לזה סימוכין במדרש תנחומא על פרשתנו, וזהו לשונו: "אף על פי ששמע משה מפי הגבורה [בציווי להרחיק את העדה], לא אמר להם 'העלו', עד שהלך והתרה בהם (בדתן ואבירים)".

אלא שקשה להכניס פירוש זה בדברי רש"י, מצד שני טעמים:

(א) לפי דרך הפשט, השאלה מדוע הלך משה אליהם אינה מתעוררת מלכתחילה - שהרי הכתוב אומר שבני ישראל היו באותו רגע "מסביב למשכן קרח דתן ואבירים", וממילא, כדי למסור להם ציווי של הקב"ה צריך היה משה ללכת לשם...

(ב) כיצד ייתכן שמשה רבינו ידחה את קיום ציווי ה' (להרחיק את בני ישראל מעדת קורח), כדי לעשות לפני כן פעולה כלשהי אחרת, חשובה ככל שתהיה, מדעת עצמו?!

מקור 3 - "שישאו לו פנים": האם משה רבינו רצה שיכבדו אותו?

כמו כן צריך להבין פשר דברי רש"י, שהיה משה סובר שדתן ואבירים "ישאו לו פנים" כשיבוא אליהם - מה הכוונה בנשיאת פנים זו - האם הכוונה היא שרצה להחזירם בתשובה?

לכאורה, הדבר מפורש כך במדרש תנחומא: "אמר משה: הואיל ולא רצו לבוא, אני אלך אצלם, אולי יתביישו ויחזרו בהם", היינו שהתכוון להתרות בהם וגם להחזירם בתשובה.

אלא, שאם זוהי הכוונה גם בדברי רש"י - שעל ידי ראיית פני משה, דתן ואבירים יחזרו בתשובה - מדוע רש"י אינו כותב זאת באופן ברור כפי שהמדרש עשה?⁴

מקור 4 - הרמז בדיוק ה"דיבור המתחיל" של רש"י: "ויקם משה"

ובכן, ה"מפתח" להבנת פירוש רש"י זה יובן דרך דיוק ב"דיבור המתחיל" של רש"י, וזאת בהתאם לכלל הידוע שבדברי רש"י יש דיוק רב לא רק במילות הפירוש עצמו, אלא גם במילים שהוא מצטט מן הפסוק ב"דיבור המתחיל" של פירושו.⁵

³ ספר זכרון על רש"י: "לפי שנראה מהכתוב שהיה מצווה אותם שישתלקו מסביב .. והיה ראוי לומר מיד 'וידבר אל העדה לאמר', והכניס ביניהם 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירים' .. שהתראה היא שהתרה בהם".

⁴ לקהל מתקדם: לכאורה היה ניתן לבאר זאת דרך דברי הגמרא (סנהדרין קי, א): "ויקם משה וילך אל דתן ואבירים, אמר ריש לקיש: מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, דאמר רב: כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעתו", וזהו הפשט של "ישאו לו פנים" - שרצה להפסיק המחלוקת.

אלא, שאי אפשר לפרש זאת בדברי רש"י, כאן, מכיון שרש"י למד שאין מחזיקין במחלוקת מפסוק קדום יותר: "וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירים" (בפעם הראשונה), ולא כדברי הגמרא שלמדה זאת מהפעם השנייה (וראה בהערה 29 בשיחה מדוע מסתבר בדרך הפשט שמשה עשה זאת מהתחלה).

⁵ במילים אחרות: ברוב הפעמים רש"י אינו מסביר באופן מפורש מה היה קשה לו בפסוק, אבל בהרבה מקרים הוא מרמז לכך דרך המילים שהוא מצטט מן הפסוק - בבחינת 'מראה מקום' מה צריך 'להפריע לנו' בפשט הכתוב.

הערה למגיד השיעור: שיחה זו היא 'שיחת רש"י' קלאסית בנושא האהבת ישראל המופלאה של משה רבינו וכל נשיאי ישראל. ניתן להתאים השיעור בקלות לכל סוגי הקהלים, וכמובן כדאי לנצל השיעור כדי לדבר על גישת תורת החסידות בכלל, וכ"ק אדמו"ר בדור השביעי בפרט, בנושא האהבת ישראל בכל מצב. שיחה זו מיוסדת על התוועדות ש"פ קרח תש"מ (נמצאת במדור 'הוספות' של האתר), ותן לחכם ויחכם עוד.

הקדמה:

בפרשתנו מסופר איך קרח ועדתו נלחמו נגד משה ואהרן וטענו: "כל העדה כולם קדושים", ומדוע כל תפקידי השררה נמצאים אצל משה ואהרן, ולא אצל שאר בני משפחת לוי ושאר העם?

סוף הסיפור הוא שהאדמה "פתחה את פיה" ובלעה את קורח ועדתו. אבל לפני שהגיעו לכך, משה רבינו ניסה כמה פעמים להניא אותם ממחלוקתם המסוכנת, אלא שהם לא רצו לשמוע שום דבר, ואפילו התלוצצו עליו. ובכל זאת, משה רבינו לא הרפה, ממש עד הסוף...

בשיעור זה נתעכב על מאמציו המרובים של משה רבינו, נשיא הדור, כדי לא להשאיר שום יהודי מאחור, בכל מצב!

והדבר קשור ליום ג' בתמוז החל תמיד בסמיכות לפרשת קורח, כפי שראינו ורואים אנו בהנהגת כ"ק אדמו"ר, המאמצים הבלתי פוסקים כדי לקרב כל יהודי לקב"ה, בכל מצב. וכפי שנבאר בארוכה בעז"ה.

מקור 1 - המאמץ האולטימטיבי של משה כדי לשכנע דתן ואבירים

בפרשתנו מסופר על מאמציו הבלתי פוסקים של משה כדי לשכנע קרח ועדתו להפסיק את מחלוקתם המסוכנת.

בכללות, ניתן לומר שהיה כאן ארבע שלבים עיקריים¹:

(1) **סירוב דתן ואבירים להיכנע:** "וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֶלְיָאֵב, וַיֹּאמְרוּ: לֹא נַעֲלֶה"².

(2) **ציווי הקב"ה למשה להרחיק את בני ישראל מקרח ועדתו לקראת העונש:** "הֲעֵלוּ מִסְבִּיב לְמִשְׁפַּחַת קֹרַח דָּתָן וְאֲבִירָם".

(3) **הליכתו של משה - פעם שנייה - לעבר דתן ואבירים:** "וַיֵּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאֲבִירָם וַיִּלְכְּוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל".

(4) **מסירת הציווי לישראל ע"י משה:** "סורו נא מעל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֵל תִּגְעוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן תִּסְפּוּ בְּכָל חַטָּאתָם. וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁפַּחַת קֹרַח דָּתָן וְאֲבִירָם מִסְבִּיב".

אודות השלב השלישי (הליכתו של משה לעבר דתן ואבירים), מפרש רש"י: "ויקם משה - כְּסָבוֹר שִׁישְׂאוּ לוֹ פָּנִים, וְלֹא עָשׂוּ". היינו שבפועל, דתן ואבירים לא כיבדו את משה.

¹ אחרי שמשה הסביר לקרח ועדתו ש"גבולות חלק הקב"ה בעולמו" ושאינו לשחק עם זה, ואחרי שהזכיר למשפחת קורח הזכות הנפלאה שיש להם בתור "בני לוי", ושאינו להם לחפש תפקידים אחרים - אחרי כל הני"ל התחילו המאמצים הכי מיוחדים של משה רבינו כדי להפסיק את המחלוקת.

וראה בארוכה גם בלקו"ש ח"ג קרח א' (תפילתו של משה רבינו כדי שהקב"ה לא יכעס על "כל העדה" אלא רק על אלה "שסרחו" נגדו); לקו"ש ח"ח קרח ב' (השגחתו הפרטית של הקב"ה גם על הרשעים, באופן ש"יודע" כל הקורות אתם); לקו"ש ח"ח קורח ג' ("גבולות חלק הקב"ה בעולמו" - השלום האמיתי הוא דווקא כשכל אחד נשאר במקומו, במחיצות שנקבעו ע"י הקב"ה).

² ונימקו את סירובם בתלונה זו: "הֲמַעֲטָה פִּי הָעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חֵלֶב וְדָבַשׁ לְהַמְיִתָנוּ בְּמִדְבָּר פִּי תִשְׁתַּרֵּר עֲלֵינוּ גַם הַשְּׁתַרְרָה; אִף לֹא אֶל אֶרֶץ זָבַת חֵלֶב וְדָבַשׁ הַבְּיָאֲתָנוּ וְתַתֵּן לָנוּ נַחֲלַת שְׂדֵה נְכָרִים הָעֲנִיִּים הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר לֹא נַעֲלֶה".

מקור 6 - "מדה כנגד מדה": הקב"ה היה גם נושא פניו וכובש כעסו

ואם תשאל: הרי כבר נפסק דינם, והקב"ה כבר הראה בפירוש שזה מאוחר מדי ושאינו מה לעשות יותר בענייניו! אם כן, מדוע משה מתעקש שוב ושוב כדי להחזירם בתשובה!?

אכן, יש לומר שמשה סבר דאף שכבר נגזר דינם ולא ישובו, על ידי שיצליח לפעול עליהם "שישאו לו פנים" ויכבדו אותו - הרי זה יגרום, באופן של מדה כנגד מדה, שגם הקב"ה "ישא פניו", ש"יכבוש כעסו" עליהם (כפירוש רש"י על ברכת כהנים¹²) ולא יעניש אותם בפועל, [וגם יחזרו בתשובה¹³].

מקור 7 - אהבתו המופלאה של נשיא הדור לכל יהודי, בכל מצב!

ומזה לומדים גודל האהבת ישראל של משה רבינו, וכדברי הגמרא ש"משה אוהב ישראל היה"¹⁴, וכפי שראינו את מסירות נפשו בשעת מעשה העגל - בשעה שבני ישראל חטאו בחטא הכי חמור, שהיה משה מוכן שימחקו את שמו מכל התורה כולה¹⁵, ובלבד שיצליח להציל את בני ישראל!

וכן התנהג משה גם כלפי דתן ואבירם, שתמיד חיפש עצה איך לפעול עליהם, בכל דרך אפשרית, כדי להצילם מרדת שחת.

וכפי שראינו אצל הרבי הקודם¹⁶, וכמובן גם אצל הרבי שלנו, ההנהגה לקרב כל יהודי, בכל מצב, גם באופנים לא פשוטים!¹⁷

מקור 8 - ההוראה: השתדלות עצומה כדי לקרב כל יהודי, בכל מצב!

ומזה יוצא הרבי בהוראה נפלאה ובקריאה נרגשת לכולנו:

"מכך נלמדת הוראה נפלאה בענין אהבת ישראל: בלי להתחשב שכבר נגזר הדין, ויותר מכך הקב"ה כבר "נעל את השער" לחזרה בתשובה - בכל זאת, משה רבינו, עקב אהבתו הרבה לכל יהודי, בכל מצב שהוא - גם במצב כזה חיפש דרך כיצד להשפיע על דתן ואבירם ולהצילם מרדת חיים שאולה.

על אחת כמה וכמה כאשר אין מדובר על היהודים אשר מורדים בה' ח"ו, אלא על יהודים שהם עמי הארצות ביהדות, כתינוקות שנשבו לבין הגויים - הרי מוטלת חובה על כל אחד להשתדל בכל כוחו, ולנצל כל מיני התחכמות ותחבולות למצוא דרך ולהציל יהודים אלו, ולקרבם שוב לאביהם שבשמים.

ועל ידי כך שמעוררים אותם ומשפיעים עליהם את "ואתם הדבקים בה' אלקיכם" גורמים ל"חיים כולכם היום", חיים אמיתיים ונצחיים" - בביאת משיח צדקנו ותיכף ומיד ממש!

¹² רש"י על נשא ו, כו: "ישא ה' פניו אליך - יכבוש כעסו".

¹³ ראה בהערה 41 בשיחה, שגם במצבים הכי קיצוניים, התשובה תמיד אפשרית, וכפי שהיה בבני קורח ש"מקום נתבצר להם בגהינום ואמרו שירה"; ומשמע שכן הוא בדתן ואבירם שהיו יכולים לחזור בתשובה. ועדיין צ"ע.

¹⁴ גמרא מנחות סה, א: "שהיו ביינוסין אומרים: עצרת אחר השבת, ניטפל להם רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מנין לכם? ולא היה אדם אחד שהיה משיבו, חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואמר: משה רבינו אוהב ישראל היה, ויודע שעצרת יום אחד הוא, עמד ותקנה אחר שבת כדי שיהו ישראל מתענגין שני ימים" (וראה בארוכה בלקו"ש ח"ט דברים א', מדוע אנו מבססים את האהבת ישראל של משה דווקא על יסוד דברי הבייטוסים...).

¹⁵ תשא לב, לב: "ויעתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר קתבת". ומפרש רש"י: "מספרך - מכל התורה כולה, שלא יאמרו עלי, שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים".

¹⁶ שיום התחלת הגאולה שלו (ג' תמוז) חל תמיד סביב פרשת קרח, וכמובן גם יום ההילולא של מורנו ורבינו כ"ק אדמו"ר חל תמיד סביב פרשת קרח.

¹⁷ וכסיפור המובא בלקו"ש ח"א י"ד שבת, ששאלו מהרבי הקודם איך הוא יכול לקרב יהודים עליהם השו"ע אומר שאסור לקרב... והרבי הקודם ענה שדין זה מופיע רק בסוף השו"ע ממש... ומבאר הרבי הפשט בסיפור, ששופט צ"ל איש החסד דווקא, להשתדל למצוא לימוד זכות בכל מצב. עיי"ש.

ובכן, בפסוק דידן רש"י מצטט רק את המילים "ויקם משה", ולא מצטט כלל את המשך הכתוב "וילך את דתן ואבירם"⁶:

ויש לומר שבזה רש"י רוצה להבהיר שלא היה לו שום קושי בכך שמשה "הלך אל דתן ואבירם" - מכיון שהיה מוכרח ללכת לשם, כדי לקיים את ציוויו של הקב"ה להרחיק את בני ישראל שהיו נמצאים שם בפועל, וכפי שהסברנו לעיל;

הקושי של רש"י היה רק על המילים "ויקם משה" - מדוע צריך הכתוב להגיד שמשה "קם" כדי ללכת אל דתן ואבירם: מה מוסיף פרט ה"קימה" במהותו של הסיפור דידן?⁷

ומכך הגיע רש"י למסקנא, שמוכרחים לומר, שבנוסף להליכת משה אל דתן ואבירם (שהיתה נחוצה כדי להרחיק את בני ישראל), התקיימה פעולה נפרדת על ידי "ויקם משה".

מקור 5 - משה רצה להרשים את דתן ואבירם, כדי שיחזרו בתשובה

מה הייתה פעולה זו? ובכן הדבר יובן דרך פירוש רש"י שלמדנו לעיל⁸ בפרשת חיי שרה, כשהתורה מספרת על קניית שדה עפרון (מערת המכפלה) על ידי אברהם עבור קבורת אשתו:

על הכתוב **וַיִּקֶם שְׂדֵה עֶפְרוֹן**⁹, רש"י מפרש: "תְּקוּמָה הִיְתָה לוֹ [לשדה זה] - שְׁיָצָא מִיַּד הַדְּיוּט (עפרון) לַיָּד מְלֶךְ (אברהם)". מזה למדנו, שכשהתורה מדברת על "קימה" של משה או מישהו [ולא מבינים מדוע התורה ראתה לנכון להזכיר זאת] - יש להבין שהתורה מרמזת על דבר שמסדר **חשיבות וכבוד**.

ובכן, מזה מובן בענייניו שמשה לא הלך אל משכן דתן ואבירם **סתם כך**, היתה זו הליכה באופן של **"ויקם משה"** - כהליכתו של מלך מרומם מעם, המעוררת רגש של חשיבות וכבוד¹⁰.

אמנם למשה אסור היה להתרות אז בדתן ואבירם, כי זהו ההיפך מציווי ה' שצריך **עכשיו** לסלק את בני ישראל מהם; ולכן מטרת הליכתו היתה רק כדי להרחיק את העדה; אלא שמשה רבינו ניצל את הליכה זו עצמה, שעשה זאת באופן של חשיבות, כדי לגרום שאולי ש"ישאו לו פנים" - **מצד עצמם**¹¹.

⁶ ובלי אפילו לרמז להמשך הכתוב דרך ההוספה "וגומר" כרגיל בפירושי רש"י.

⁷ במילים אחרות: וכי ישנו צורך לספר שמשה היה יושב, ושהוא קם כדי ללכת אצלם; זהו הרי פרט שלא מוסיף כלום במהותו ובהוראתו של הסיפור...

⁸ וכידוע ב"כללי רש"י", שרש"י מסתמך שה"בן חמש למקרא" שלומד את פירושו וזכר את התובנות שלמד בפירושים שלמד על פסוקים קודמים.

⁹ חיי שרה כג, טז: **וַיִּקֶם שְׂדֵה עֶפְרוֹן** אשר במקפלה אשר לפני מקרא השדה והמקרה אשר בו וְכָל הַעֵץ אֲשֶׁר בְּשֵׂדֵה אֲשֶׁר בְּכָל גְּבֹלוֹ סָבִיב, לְאַבְרָהָם...".

¹⁰ בהתוועדות המקור (ש"פ קרח תש"מ): "משה ראה שבפעם הראשונה ששלח לקרוא לדתן ולאבירם (כלשון הכתוב **וישלח משה** לקרוא לו) - זה לא עבד, וחשב שאולי זהו מכיון שזה נעשה ע"י שליח; משא"כ עכשיו שמשה מגיע בעצמו אליהם, באופן של חשיבות, בטח היה זה פועל שיתנו לו כבוד.

ובפרט שטענתם הייתה שהם רוצים להיות כהנים גדולים, מצד זה שכהן גדול מקבל הרבה כבוד, אם כן ברור שהיו מכבדים את המעמד עם משה רבינו".

[במילים אחרות: משה רבינו הגיע עם כל ה"שטעל", הפאר, ההדר והמלכות של נשיא הדור, לא בכדי להפחיד אותם אלא אדרבה כדי להרשים אותם - נשיא הדור הגיע בעצמו לבקר אותם, והראה להם את גודל שכונתו וקדושתו!

ברור שראיית פני הרב, במלוא הדרו, פועלת את פעולתה ומחזירה בתשובה כל יהודי, בכל מצב! איזה יהודי לא היה חוזר בתשובה בביקור אישי של נשיא הדור, המראה לו את גודל אהבתו וקדושתו?!

ובאמת קשה להבין איך הדבר לא פעל עליהם, והטעם היחיד שניתן למצוא הוא רק בגלל בחירתם החופשית ועקשנותם המוזרה לא להיכנע לנשיא הדור ולקדושתו. וברור שבכל זאת נשיא הדור מעולם לא יותר כלל עליהם!].

¹¹ במילים אחרות: משה לא הלך נגד ציווי הקב"ה, מכיון שהקב"ה לא אמר לו באיזה אופן עליו ללכת - באופן חשאי או באופן של פאר והדר... ומכיון שמשה חשב שיש עדיין אפשרות להרשים אותם ולהחזירם בתשובה דרך "ראיית פני הרב" - בלי לדבר כלל איתם אלא שיחזרו **מעצמם** כשיראו את המעמד, משה עשה זאת בלי להסס כלל - מגודל אהבתו אליהם ואל כל יהודי, בכל מצב!